

De kroon van het Mariabeeld

Historisch verhaal uit 1454

door C. Wilkeshuis

MET een Sinterklaaskoek onder zijn buis was Gosen naar de kerk gegaan. Eerst de Brink over, toen door een smal straatje, dat met zijn lage, houten huisjes tegen een hoogte opkroop, — daarna de trappen op, die naar het grote gebouw voerden, dat met zijn beide torens op de „berg” was gebouwd — toen de kerk binnen.

Gosen wist, dat het een héerlijke koek was. Dat konden de Deventernaren van het jaar 1454 óók al goed : koeken bakken. En — weet je, tegen het einde van het jaar kwam er altijd een extra scheutje honing door het meel, en wat meer kruiden dan gewoonlijk, en dan hadden de koeken ook allerlei mooie vormen : mannen op paarden, en potten met bloemen, en wagens met rossen ervoor, en varkens met stompe snoeten en krulstaarten. Zo'n koek had Gosen gekregen : een Sinterklaaszwijn.

Iedere jongen van elf jaar zou er dadelijk zijn tanden in hebben gezet, en Gosen was eerst óók van plan, dat te doen. Maar hij had zich juist op het goede ogenblik bedacht. Hij had immers niets dan die éne heerlijke koek, en als die op was, dan wàs hij op. En daarom had hij er wat mee omgespaard. Een klein stukje had hij van een der hoeken afgekruid, om eens te proeven. Dát had heerlijk gesmaakt. Maar de rest . . . neen, daar was hij niet aangekomen. En dus leefde het varken nog !

— — — — —
Vandaag zou hij het beestje dan maar eens slachten. Je kon het ook niet eeuwig bewaren. Zo, onder de predicatie van den pastoor door, zou hij er af en toe een stukje van afbreken en in de mond stoppen. En wacht, nu ging hij hier zitten, achter de brede rug van Berend, den schoenmaker, dan zag niemand iets van zijn gesnoep.

Maar het was maar bij één stukje gebleven. Want de pastoor vertelde zó mooi van het Kerstfeest, dat op handen was, en van de tocht van Jozef en Maria op hun muilezel door het Heilige land, dat in die tijd van het jaar vol sneeuw lag, — zó mooi, dat je het voor je ogen zag gebeuren, en je hele Sinterklaaskoek erbij vergat.

En buitendien, zo langs de brede rug van Berend heen zag Gosen ook het Mariabeeld, en daar kon hij maar niet genoeg naar kijken. Want het had een kroon op, een échte gouden kroon. De mensen zeiden, dat die kroon een geschenk was van een vroom pelgrim, die naar Palestina was geweest. Het kon best. Het was in elk geval een prácht van een kroon : de bladen fonkelden in het licht van de kaarsen als sterren, en als je nu je ogen zo'n beetje toekneep, en tussen je wimpers doorkeek, dan gingen er brede banden van licht van die kroon uit naar alle kanten : rood en geel en paars. Dat was een mooi gezicht.

In de hele omtrek had je geen Maria-beeld, dat zó'n kroon droeg. Ja, die zou je in het hele Oversticht en in heel Gelre vast vergeefs zoeken.

Nu, en wie zou bij die predicatie en bij het schitteren van het goud zelfs een Sinterklaaskoek niet vergeten, die geurde naar suiker en peper ?

— — — — —

Buiten sneeuwde het.

Dunne, grijze wolken joegen op de stijve Oostenwind over Twente en over de stad, en zo verder over de lage landen en dan naar de zee. En onder die wolken beefden de dichte sneeuwsluiers. Millioenen en millioenen vlokken stoven door de lucht, en dan vielen ze neer op de rieten daken van de Deventer huizen, en op het zand van straten en pleinen. De kerktorens schemerden blauwachtig weg in de wirwar van de witte pluizen. Het sneeuwde maar, het sneeuwde maar.

En over de landweg, die van het Oosten naar de stad voerde, trok de troep „Heydenen”, zoals men ze noemde ; zigeuners, zoals wij zouden zeggen. Het waren een honderd mensen : mannen en vrouwen en kinderen. Ze waren gekleed in kleurige, gestreepte doeken met veel zwart en geel en rood, en daaruit kwamen hun bruine gezichten met de zwarte ogen te voorschijn. De mannen droegen gouden munten in de oren, en de vrouwen hadden hele snoeren glinsterende kralen om de hals hangen. Ze reden op paarden en muilezels. Veertig dieren waren er ongeveer. De mensen konden dus niet allemaal zitten. Ze wisselden elkaar meestal af. Nu eens liepen ze een eind door de sneeuwlaag, die steeds hoger werd, en dan weer schommelden ze voort op de dieren. Zó kon ieder een beurt krijgen.

Vóór aan de stoet reed de „Koning,” die Andreas heette. Hij droeg een zilveren kruis op de borst, en het wiegde heen en weer bij iedere beweging, die zijn schimmel maakte. Zorgvuldig weggeborgen in een zadeltas droeg hij een brief van Sigismund, die Koning van Hongarije en Keizer van Duitsland was geweest, en die in 1437 was gestorven.

En al was de Keizer nu dood, en het papier vergeeld, en het zegel met het wapen wat geschonden : dat deed aan de betekenis en de waarde van de brief niet af. Er stond op te lezen, dat de Keizer aan alle lapden en edelen en steden bijstand en hulp verzocht voor deze zwervers, wáár zij zich ook vertoonden. En daarom was Koning Andreas zuinig op dit perkament.

— — — — —

In het jaar 1420 waren de Zigeuners het eerst voor de poorten van Deventer verschenen. De overheid had hen toen laten onthalen op brood en bier en bokking, en ze hadden een paar dagen mogen logeren in het Gildehuis van de wevers, dat vlak naast het stadhuis was gelegen. Toen de mensen vertrokken, had de magistraat hun een belangrijke geldsom meegegeven. Geen wonder. De „Hertog,” die aan het hoofd van déze troep stond, had verteld, dat hij en zijn volk Christenen waren, maar dat vijandige heidenen hun land in bezit hadden genomen, zodat ze nu van de goede gaven van hun geloofgenoten moesten leven.

Maar er verschenen al spoedig nieuwe troepen. In 1429, 1438, 1439, 1441 . . En telkens kwamen ze met andere verhalen. Nu eens heette het, dat ze van het Christendom waren afgevallen en tot boetedoening door Europa trokken, zonder dak of doel. Dan weer vertelden ze, dat hun voorouders geweigerd hadden, Jozef en Maria en het Kindeke Jezus bij hun vlucht door Egypte herberg te verlenen, en dat ze tot straf eeuwig moesten blijven

reizen. Niemand geloofde hen eigenlijk meer. Daarbij kwam, dat geen pelgrim ooit van Klein-Egypte had gehoord.. Zou dat land wel ooit hebben bestaan ?!

Buitendien stalen de heydenen als raven, ze maakten vals geld, en in Deventer hadden ze het ook bont genoeg gemaakt : ze hadden de planken in het gildehuis losgebrouwen, en ze verstookt tot een vuur, om zich te warmen. Daarom had het bestuur van de stad, ondanks de aanbeveling van Keizer Sigismund, aan de heydenen vaak de toegang tot de stad geweigerd. Goed, ze konden wel een paar gulden krijgen, en desnoods wilde Deventer voor hen het veergeld betalen, dat de Bisschop van Utrecht vroeg van ieder, die de IJsel over stak. Als de zwervers de stad dan maar links lieten liggen.

Maar nu sneeuwde het, en het was zo koud.

Jellis, de poortwachter, had wel de eikenhouten deuren van de stad gesloten, zodat de troep niet kon binnentrekken, maar zijn hart smolt van medelijden, toen hij de armoedige karavaan daar in de stuifsnieuw zag wachten. Dadelijk begaf hij zich naar een van de beide burgemeesters, die de lopende zaken van Deventer regelden, en op medelijdende toon vertelde hij van de jammer en armoede, die daar ginder buiten de poorten stonden.

„Nou, laat ze dan maar binnen,” besloot de burgemeester. „En waarschuw Hubert even, dat hij het wevershuis in orde laat maken om de heydenen in te herbergen, en zeg hem, dat hij zorgt voor eten en voor drinken.” Jellis liep bij Hubert, den stadsbode, aan. En toen begaf hij zich verheugd naar de poort. In deze tijd, nu het Kerstfeest reeds met lichte vleugels kwam aanzweven, en het geruis van engelenwieken van verre door de lucht ging, kon men de armen toch geen onderdak weigeren ! Hij opende de zware deuren, en zei tegen den Koning van Klein-Egypte, dat hij met zijn volk kon binnentrekken.

Met een hooghartig glimlachje bedankte Andreas. Hij gaf een teken aan zijn gevolg. En daar reden de heydenen de stad binnen !

Dàt was even een verzetje voor de Deventernaren !

In verschillende huizen gingen kleine luikjes open, en voor de vensters verschenen nieuwsgierige gezichten. Veel mensen kwamen ook naar buiten gelopen, huiverend in hun mantels en doeken, die ze inderhaast hadden omgeslagen. Ze stonden langs de weg, en keken naar de stoet, die kleurig en armoedig, besneeuwd en doodvermoeid langs de houten huisjes trok, en een spoor van hoeven naliet in de sneeuw.

En daar ging ook nog de kerk uit !

„Jongens, de heydenen, de heydenen !” riepen de kinderen. En ze holden wat ze konden door de dikke sneeuwlaag, en ze stonden al met hun nieuwsgierige neuzen vooraan, om alles toch maar goed te kunnen zien.

Het mooist vonden ze natuurlijk den Koning. Die keek trots van zijn witte paard op de omstanders neer. Daarachter kwamen de overige heydenen. De mannen zwegen, maar de vrouwen kakelden met elkander en met de huilende kinderen, in een vreemde taal.

De man zag niet op of om . . .

Nu was de stoet voorbij. Neen toch . . . Kijk, kijk! Daar kwam een oud muilezeltje. Het hield de grote kop met de lange oren naar de grond gebogen, en stapte met driftige pasjes door de mulle sneeuw voort. Het kon de andere lastdieren niet bijhouden. En dat was geen wonder ook, want er zat een vrouw op met een jongetje van een jaar of drie in haar

arm, en dit was natuurlijk voor zo'n stokoud muilezeltje een héle vracht. V or de muilezel liep een man, die het dier bij de toom hield.

De mensen werden er stil van. Wat een haveloos en meelijwekkend stelletje was dit. En Gosen moest meteen denken aan Maria en Jozef en het Kindeke Jezus, zoals die door de winter uit Palestina vluchtten naar Egypte. Ja, het kwam Gosen voor, alsof ze het zelf w ren, en of ze op deze winterdag Deventer binnentrokken. En in een plotselinge mengeling van liefde en medelijden haalde hij, voor hij goed wist, wat hij deed, de Sinterklaaskoek, de heerlijke Sinterklaaskoek, onder zijn buis te voorschijn, en gaf die aan de vrouw.

„Voor het kind,” mompelde hij zo'n beetje.

De vrouw keek hem met een vriendelijke glimlach aan, en zei iets tegen hem in een taal, waarvan hij niets verstond. Het kind stak ogenblikkelijk de handjes uit een rood-zwarte doek te voorschijn, en greep naar de koek. De man zag niet op of om, maar sjokte, als in gedachten, traag voor het muilezeltje uit.

Toen holde Gosen naar huis. Hij was zijn Sinterklaasvarken kwijt. Maar dat speet hem helemaal niet. Hoe het zo kwam, wist hij niet, maar hij had het gevoel, of hij die aan Jezus zelf had gegeven, en dit vervulde zijn hart met een wonderlijke vreugde.

En toen hij de volgende dag w er in de kerk zat te gluren naar de kroon van het Mariabeeld, glansde het juweel n g mooier dan te voren. Dat kwam natuurlijk allemaal van die weggegeven koek, dat begreep Gosen best.

Een paar dagen later waren geheel onverwacht des morgens, toen de winterschemering nog over de velden lag, de meeste Zigeuners de stad uitgetrokken in de richting van Wijhe. De Deventernaren waren er niet rouwig om, want er werden hier en daar kleinigheden vermist, en Arend Kortenhorst, de bakker, had een vals geldstuk in ontvangst genomen. Maar de vreugde was van korte duur. Want toen diezelfde morgen de koster in de Bergkerk de kaarsen had aangestoken voor de vroegmis, toen . . . Neen, hoe was het nu ? Hij droomde toch niet ? Hij zag het toch wel goed ? Hij ging naar het Mariabeeld, en . . . Ja, de gouden kroon was verdwenen ! Dodelijk verschrikt zocht hij in de buurt van het beeld rond : misschien lag het juweel op de vloer der kerk, alhoewel de koster zich eigenlijk niet goed kon voorstellen, hoe het d ar beland zou kunnen zijn. Maar ineens begreep hij het. Dat hadden de heydenen gedaan. Natuurlijk de heydenen, die gauwdieven. Meteen snelde hij naar den pastoor, die er den schout mee in kennis liet stellen. En deze gaf last, dat geen heiden de stad mocht verlaten, alvorens zijn bagage duchtig was doorzocht. Gretig vertelde de koster aan ieder, die het maar wilde horen, dat de heydenen de gouden kroon hadden gestolen, en al spoedig was de hele stad vol van dit ongelukkige nieuws. De gouden kroon . . . de kroon, die de mooiste was uit de hele omtrek . . . en die door een vromen pelgrim aan de stad was geschonken . . . de kroon was gest len !

Vier heydenen, die niet met de troep waren weggetrokken, werden door den schout gevangengenomen, maar toen men hun bagage doorzocht, vond men daarin wel allerlei materiaal om valse munten te maken, en goud- en zilverstukken, die ze misschien niet eerlijk hadden verkregen,

en messen en dolken met fraai geslepen handvatten . . . maar de kroón kwam niet te voorschijn !

Die was zeker bij de troep, die zich nu al op een flinke afstand van Deventer bevond. Een aantal mannen ging de heydenen na. Maar de kroon vonden ze niet. Misschien hadden de gauwdieven het voorwerp ergens langs de weg begraven, om het later daar terug te halen.

Koning Andreas was hoogst verontwaardigd, dat men hem en zijn volk van Klein-Egypte van diefstal durfde beschuldigen.

De kroon was wèg !

En o, wat had Gosen een spijt, dat hij zijn Sinterklaaskoek aan dat heyden-kind had gegeven. Schurken waren het immers, stuk voor stuk, gauwdieven, kerkrovers ! En hij was goed voor hen geweest, en hij had dat drietal op die half doorgezakte muilezel nog wel voor Jozef en Maria en het Kindeke Jezus aangezien ! Hij wist eigenlijk niet, of hij er om lachen of huilen moest, en hij zou er heel wat voor hebben gegeven, als hij zèlf zijn lekkere Sinterklaaskoek nog had.

En toen Gosen die dag in de kerk kwam, schrok hij van het beeld. Nu ja, de hemelsblauwe mantel met de sterren bezaaid, was nog mooi om te zien, maar dat die kroon er nu niet was, die gouden kroon, dàt maakte het beeld kaal en armelijk. En het ergste was nog wel, dat het overmorgen Kerstfeest zou zijn, en dat Maria dan zonder haar hoofdtooisel bij al die heerlijkheid van muziek en licht zou staan.

Maar Gosen zou zich wreken.

Als hij de gelegenheid kreeg, zou hij dien man en die vrouw laten weten, dat hij spijt had van zijn goedigheid, spijt als haren op zijn hoofd.

En ja hoor, op de middag van de 24 December trokken de overgebleven heydenen de stad uit, ook naar de Neurenberger poort. Het was een armzalig karavaantje, en het werd nageroepen en -gejouwd door de burgers, die nog steeds woedend waren over de gestolen kroon.

En . . . ha, daar had je ze, hoor ! Het muilezeltje, de vrouw, het kind, en de man, die er vóór liep. Ze gingen precies zo heen, als ze gekomen waren, ja, het leek of er tussen hun komst en hun vertrek geen tijd was verlopen. Langs de weg stonden de mensen te schreeuwen van kroondieven, kerkrovers . . . Maar de man keek naar de sneeuw, en de vrouw naar het kind, dat ze in een mantel had gewikkeld, en een enkele maal liet ze met een glimlach haar blik gaan over de mannen en vrouwen, die langs het pad stonden. En nù nam Gosen een handvol sneeuw van de grond, en in die bal kneedde hij een scherpe steen.

Toen hief hij de arm op, om de vrouw en het kind te gooien.

Maar zij keek toevallig zijn kant uit, trok de deken wat dichtër om het kind te beschermen, en . . . ze glimlachte hem toe. Had ze hem herkend ? Geloofde ze misschien, dat een jongen, die haar éérst een koek had gegeven, haar later niet met sneeuw zou gooien ?

Maar ineens, hoe wist hij niet, moest hij wéér aan Jozef en Maria en het Kindeke Jezus denken. Hij wierp de sneeuwbal neer, keek de kleine stoet nog even na, en holde toen met een hart vol geluk naar huis terug.

Het was avond geworden. Toen was de Kerstnacht gekomen, en onder een hemel, die straalde met millioenen sterren, zongen plotseling de klokken van Deventer. Hun blijde galm golfde over de kleine huisjes, over de houten woningen, die zich als zwarte schaduwen tegen de lucht verhieven, over de kerken, die hun torens opstaken in het bevende violette licht van deze

En weer gluurt Gosen door zijn wimpers heen naar het Mariabeeld . . .

nacht. De tonen zongen over de hoge wallen en de molens, die daar stonden, en ze verklonken pas héél ver in de zilverachtige sneeuwvelden.

„Bim . . bam . . bom . . bam . .”

Uit alle huizen kwamen nu de mensen, en tastend in het onzekere licht van de straten, begaven ze zich naar de kerken.

Gosen ging met Vader en moeder en broertjes en zusjes naar de Bergkerk. En daar zàt hij nu, en hij keek naar het Mariabeeld, dat daar zonder kroon in het stille licht van de waskaarsen stond. Waar zouden de heydenen nu zijn, dacht hij. Misschien trokken ze wel door het veld, terwijl hij hier zo veilig en wel in de kerk zat. En in gedachten zag hij nu ineens de stal van Bethlehem voor zich. Er viel een glanzend licht door een openstaande deur en

door een raampje naar buiten. Maria stond bij de kribbe. Dát was die heydin. En de heyden stond er bij als Jozef. En in het hooi lag Jezus, en dat was het kind, dat in die kleurige deken had gezeten. In de hemel was een gezang van engelen, en uit de velden van Salland en Twente kwamen de herdertjes, en ze bogen zich voor het kind neer. En drie Wijzen kwamen uit het Oosten gereisd, en ze gingen gebukt onder het gewicht van hun geschenken, en ze vielen aan de voeten van het kind neer. En nu kwam hijzelf, Gosen, ook in die stal, en hij gaf zijn Sinterklaaskoek.

Vader stiet hem met de elleboog aan. Daar was hij bijna in slaap gevallen. En nu hoorde hij, klaarwakker, de stem van den priester: „Voorwaar zeg ik u, voor zoveel gij dit een van Mijne minste broederen hebt gedaan, zo hebt ge dat Mij gedaan.”

Gosen begreep dit woord. Hij begreep het héél goed: God verheugt zich zó over iedere liefdedaad, die wij onze medemensen bewijzen, als had Hijzelf die van ons ontvangen. Het kwam er niet op aan, voor wien men goed was, voor een Deventer kind of een heydenkind. Daar gaf God niets om: Hij was er even blij mee.

Gosen besepte, dat hij de Sinterklaaskoek, die hij aan het heydenkind had gegeven, eigenlijk aan Jezus had geschonken. En daarom had hij er geen spijt van. Ja, als hij nóg een koek had, en hij zag die heydenen weer door Deventer trekken . . . al hadden ze dan ook duizendmaal de kroon van het Mariabeeld gestolen, hij zou ze die koek óók geven.

En wéér gluurt Gosen door zijn wimpers heen naar het Mariabeeld. Kijk, kijk, het is, of de kroon er wéér staat, schitterender en blinkender dan ooit. Hemelse stralen van allerlei kleuren gaan er van uit. Ze dringen door de kerkmuren heen, en schijnen over de wereld; ze zinken door de bodem van de kerk, waar de doden slapen; ze reiken boven de dakgewelven uit tot aan de allerverste sterren. Zover de gedachten van een mens maar kunnen gaan, breiden ze zich uit, en nóg verder, en ze vervullen de gehele wereld met hun luister.

Dit is de Goddelijke liefde, die hemel en aarde draagt en nochtans in de Kerstnacht in een stal wordt geboren, en die men vindt, wanneer men heydenen en vervolgd barmhartigheid schenkt.